

СЕМАНТИЧНІ Й СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСЕМИ *ВАТРА* / *VATRA* В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РУМУНСЬКІЙ МОВАХ

Розглянуто лексичне значення та стилістичні властивості іменника ватра „вогнь, вогнище, багаття”, що за нормами сучасної української літературної мови належить до діалектизмів, проте залишається недостатньо вивченим щодо своїх семантичних та словотвірних зв'язків і реального представлення й функціонування в різностильових текстах української мови. Аналіз семантичної структури слова ватра здійснюється в зіставленні з румунською мовою, що послужила джерелом його запозичення в українську.

Ключові слова: українсько-румунські мовні зв'язки, стилістика художнього тексту, діалектизм, “ватра”.

Запозичення слів із сусідніх мов – як споріднених, так і неспоріднених – здавна було одним зі шляхів збагачення словникового складу та розширення синонімічних можливостей української мови. Румунська мова, як мова народу-сусіда, також відіграла цікаву й своєрідну роль у формуванні особливих лексичних та морфологічних рис діалектів південно-західного наріччя української мови. Тривалий час предки сучасних румунів та українців співіснували на одній чи сусідній території і перебували в постійних міжмовних та міжкультурних контактах. Одним із наслідків такого контактування стали лексичні запозичення з румунської в українську мову (румунізми), а також з української в румунську мову (українізми), завдяки чому витворився своєрідний спільний шар слів, відомих як носіям української мови, так і носіям румунської мови. Проте в кожній з мов такі слова набули індивідуальних семантичних та стилістичних рис.

Вивчення лексичних впливів української мови на румунську і, звичайно, румунської на українську є одним із актуальних завдань сучасної української діалектології та, відповідно, лексикології й лексикографії. Та все ж варто підкреслити, що ця проблематика поки що більше опрацьована румунськими лінгвістами, зокрема, І.Робчуком, який досліджував українські запозичення, засвоєні румунською мовою [3; 4]. Відзначаємо також, що й в українському мовознавстві існує кілька праць, присвячених вивченню румунізмів в українській мові, проте вони, здебільшого, стосуються запозиченої лексики, у тому числі й румунізмів, засвідчених творами окремих західноукраїнських письменників [1; 2; 5; 6]. Попри активний інтерес до вивчення слів румунського походження, а також мадаризмів, тюркізмів,

південнослов'янїзмів, які засвоїлися в українську мову через посередництво румунської мови як на літературно-нормативному, так і на розмовно-діалектному рівнях, сам реєстр румунізмів в українській мові залишається неповним, а в окремих випадках – навіть суперечливим. Саме тому питання запозичень з румунської мови в українську мову є надзвичайно актуальним і потребує докладного вивчення та системного висвітлення.

У цій статті розглянуто одне зі слів такої суперечливої етимології – іменник *ватра*, уживаний як у румунській мові, так і в українській мові. Значення та стилістичні властивості цього слова аналізуються за допомогою лексикографічних та текстових джерел, які розкривають його етимологію, значення та лексичні зв'язки. До уваги взято насамперед такі твори українських письменників ХХ ст., які не знайшли відображення в словниках української мови, що виходили в радянський період. Це, зокрема, історичний роман “Сагайдачний” західноукраїнського письменника Андрія Чайковського, в якому змальовано козацьку добу й образ великого українського гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного; історичний роман “Переяславська Рада” українського радянського письменника Натана Рибак, в якому зображено події визвольної боротьби українського народу під проводом гетьмана Богдана Хмельницького; поезії Юрія Клена, що входив до групи неокласиків у період українського національного відродження 1920-их рр., проте в радянський період його ім'я і творчість замовчували.

Результати аналізу вживання іменника *ватра* у творах згаданих та інших українських письменників сприятимуть доповненню й уточненню діалектних і тлумачних словників української мови та висвітленню однієї з цікавих сторінок українсько-румунських мовних та культурних взаємин, що залишила свій відбиток в лексичному складі української мови. Адже, як зазначав румунський історик Н. Йорга, “йдеться не лише про сусідство, а про взаємопроникнення двох етнічних елементів” [9, с. 12].

Слово *ватра* належить до спільного фонду сучасних румунської і української мов. Академічний тлумачний словник української мови фіксує це слово лише в одному значенні – “вогнище, багаття”, з маркуванням “діалектне” (СУМ, I, с. 297). Натомість тлумачний словник румунської мови подає чотири значення слова *vătră* : 1) підвищена підставка в сінях селянської

хати, на якій запалюють вогнище для приготування їжі; плоска частина в печі (для випікання хліба) або припічок, який підтримує піч або пічку із зовнішнього боку і на якому можна сидіти чи спати; частина ковальні, в якій осаджують і палять паливо; внутрішня частина металургійної печі, на яку кладуть матеріали, що їх потрібно нагрівати та сплавити; 2) оселя, місце постійного мешкання, дім, хата (батьківська); лігвище дикої тварини, в якому знаходяться звірята; 3) основне, центральне місце помешкання, облаштування тощо; місце, на якому щось споруджено, будується або щось накладається; 4) *нар.* частка землі в полі, яка відрізняється рослинністю чи її відсутністю (DEX, с. 1148).

Румунські мовознавці співвідносять іменник *vatră* з тематичною групою слів на позначення реалій з галузі вівчарства – поряд із такими словами, як *brânză* (бринза), *fluier* (сопілка), *zer* (дзер), *stână* (кошара), *căciulă* (шапка), *țap* (цап) [8], проте етимологія іменника *vampa/vatră* суперечлива. Серед можливих етимологічних пояснень цього слова в „Етимологічному словнику української мови” вказано на зв’язок з румунським *vătră*, що вважається здавна успадкованим з індоєвропейської прамови чи запозиченим з іранської мови або ж виводиться від албанської мови (ЕСУМ, 1, с. 339-340). Румунський словник виводить походження даного слова від албанського *vatrë* (DEX, с. 1148). До цих фактів потрібно додати таке. Загальновідомо, що предки сучасних албанців говорили мовою, подібною до мови тракійців і гето-даків – предків сучасних румунів, а словник албанської мови служить джерелом-посередником для визначення слів дакійського походження в румунській мові. Саме тому більшість мовознавців вважає, що слово *vătră* – автохтонне румунське, оскільки воно має дакійське походження. Таке походження слова *vătră* виводить і новий тлумачний словник румунської мови (NODEX). З іншого боку, беручи до уваги те, що іменник *vampa* пов’язують з термінологією вівчарства, можна припускати, що в українській мові воно належить до давніх запозичень, оскільки, як зазначав румунський мовознавець А. Росетті, запозичення спеціальної термінології вівчарства сягає часів Середньовіччя, коли групи румунського населення, що займалася скотарством, а особливо вівчарством, проживала на півночі Карпат [10, с. 117].

Як свідчать тлумачні словники румунської й української мов, те значення, з яким слово *vampa* ввійшло до словникового складу української мови, відповідає семантичним компонентам основного значення цього іменника, що його фіксує DEX, проте в структурі того лексичного значення, що його має слово *vampa* в українській мові,

семантичних компонентів значно менше. Відомо, що при запозиченні слова з однією мови в іншу коло значень запозиченого слова звужується. У тій мові, яка прийняла таке слово, воно вживається зазвичай в одному-двох значеннях. Таку закономірність підтверджує й іменник *vampa*: з румунської мови чи за посередництвом румунської мови воно ввійшло в діалекти української мови, де закріпилося й спеціалізувалося на значенні „вогнище, багаття”, хоч у румунській мові такого окремого значення воно не має.

У румунській мові слово *vatra* має кілька значень, що саме по собі свідчить про ширше використання лексеми. До того ж, базовим семантичним компонентом цих значень виступає не сема „вогонь, відношення до вогню”, а інші семи – „місце, дім, оселя; підставка || для вогню, багаття; предмета, який кують, нагрівають тощо” (порівн.: *vatra satului* (дослівно „*vampa* села”) – улоговина, в якій розташоване село; *vatra iazului* (дослівно „*vampa* ставка”) – ставище, дно ставка). Про значно ширшу лексичну сполучуваність іменника *vatra* в румунській мові свідчить велика кількість фразеологізмів та стійких словосполучень із цим словом, напр.: *a-i lua (sau a-i vinde) și cenușa din vatra* (дослівно „забрати (або вкрати) навіть *nonil* із *vampu*) – забрати все, не залишати нічого; *a îmbătrâni în vatră* (буквально „постаріти у *vampî*”) – залишитися в дівках, не вийти заміж; *A rămâne cu sluta în vatră* (буквально „залишатися із потворою у *vampî*”) – не видавати дочку заміж; *A cloci pe vatră* (буквально „квочтати (сидіти квочкою) на *vampî*”) – ледарювати (в гарячу пору), байдикувати; *a cădea cuiva în vatră* (дослівно „впасти в чийсь *vampu*” або „впасти гостем в чийсь *vampu*”) – бути непрошеним, небажаним гостем; *Țigan de vatră* (дослівно „*vatră*ний циган”) – осілий циган. Румунський тлумачний словник фіксує також і таке стійке словосполучення, яке вийшло з ужитку: *a lăsa (un soldat) la vatră* (дослівно „залишати (солдата) на *vampî*) – демобілізувати (солдата). Про закріплення лексеми *vampa* в українській розмовній мові свідчить фразеологізм, зафіксований у „Словнику буковинських говірок”: *Нема диму без *vampu** (Сл. БГ с. 48), порівн. загальноукраїнський зворот *нема диму без вогню*. В румунсько-українському перекладному словнику подано два фразеологічні звороти зі словом *vampa*, що за своїм значенням можуть сприйматися як фразеологізми-антоніми: *триматися руками за *vampu** – розбагатіти, *не мати навіть попелу у *vampî** – жити в злиднях (РУ/УР. Сл., с. 496).

Як свідчить вивчення запозичень з румунської мови в творах Ю. Федьковича, М. Коцюбинського, В. Стефаника, румунізми по-різному адаптуються в українській мові – від них утво-

рюються спільнокореневі слова на українському мовному ґрунті, а також фонетичні варіанти. На відміну від румунської мови, в українській іменник **ватра** має демінутив **ватер-к-а** (Сл. Гр., 1, с. 129) та фонетичний варіант, який рідко вживається в ареалі буковинських говірок – **ватря**, з м'яким [р'] (СлБГ, с. 48). „Словарь української мови” за редакцією Б.Грінченка (вперше виданий у 1907 – 1909 рр.) ілюструє вживання лексеми **ватра**, а також зменшено-пестливого варіанта **ватерка** прикладами з народних пісень, зібраних Я. Головацьким, а також із галицько-руських народних легенд: *Ой там на леваді ватерка ся курить; Чи би ви не дали мені ватерки?* (Сл. Гр., 1, с. 129). У „Словарі чужих слів” З. Кузелі і М. Чайковського подано більше похідних: **ваторнік**, *тат.* через *рум.* – „частина гуцульської стаї в полонинах, де мешкають пастухи; прибудівок коло гуцульської хати, в яким переробляється молоко”; **ва́тра**, **ва́трак** – „огонь, огнище; домівля”; **ва́трал[ь]ка**, **ватра́н** – „коцюба, кочерга” (Сл. К., с. 56).

В „Українському стилістичному словнику” І. Огієнка слово **ватра** подається як один із протиставних синонімів, що відображали на початку ХХ ст. лексичну специфіку західноукраїнського (галицько-буковинського) варіанта літературної мови, спричинену історичними особливостями контактів з іншими мовами (на противагу до східноукраїнського (великоукраїнського) слововжитку): **ватра** (*рум.* *vatre*) – **огонь**, **рідше костер**, *архаїчне* (Сл. Ог., с. 43). У „Російсько-українському словнику” Української АН (за редакцією А. Кримського) іменник **ватра** наводиться в ряду синонімів української мови, що передають значення російського **костёр** – *укр.* **багаття**, **огнище**, **огнисько**, **костер**, (*западное*) **ватра** (РУС Кр., II, 335; причому, з покликанням на твори Лесі Українки).

Закріпленню лексичних запозичень з румунської мови або з інших мов через посередництво румунської у сучасній українській літературній мові сприяли твори українських письменників. Іменник **ватра** знайшов широке й активне використання в українській художній літературі. „Словник української мови” (тлумачний) подає контексти з творів західноукраїнських письменників – Івана Франка, Марка Черемшини, а також із творів українського радянського письменника Петра Панча: *В печі ватра горіла, жінки обід на похорон варили* (Марко Черемшина); *На майдані запалювались ватри, біля яких пританцьовували, гріючись, солдати* (П. Панч). У контексті з творів І. Франка **ватра** виступає в порівняльному звороті, значення якого базується на давніх зв'язках цього слова з термінологією вівчарства: *Поверни ти [Вишенський] на Вкраї-*

ну, зігрівай нас своїм словом, будь між нами мов та ватра у кошарі пастухів (СУМ, I, с. 297).

Аналіз інших контекстів уживання іменника **ватра** в українській мові засвідчив, що воно вийшло за межі діалектної лексики, яка в літературному творі стилізує місцевий колорит. При цьому воно втратило безпосередні зв'язки з термінологією вівчарства й набуло загальноукраїнського значення, синонімічного до **вогонь**, **вогнище**, **багаття**, причому, частіше це стосується не вогню в печі, кузні тощо, а багаття в полі, степу, яке зігриває подорожніх, козаків, вояків тощо. Через те бачимо слово **ватра** серед улюблених слів прозаїків, що пишуть на історичні теми, напр.: *Було вже пізно вніч. На небі зорі попеременялися. Деякі вже й позаходили, інші посувалися на своїй дорозі далеко. Косарі стояли високо на полудні. Козаки сиділи при великій ватрі й куняли* (Чайк., с. 173-174); [Гетьман Богдан] *дивився в темінь опочивальні, бачив перед собою все: облогу Збаражжа, Зборовську битву, козаків біля ватри, чув голос Гуляйдня...* (Н. Р., 1, с. 129); *Пригадав: колись під Зборовом була вже така розмова біля ватри* (Н. Р., 1, с. 422); *Біля ватр на майдані перед Софією тісним колом оточили сліпого бандуриста чоловіки, жінки, діти* (Н. Р., 1, с. 391); *Небагато днів, як побраталися, а ніби один одного знають змалку, ніби одним кобеняком біля ватри після бою укривалися, з одного мушкета, чергуючись, стріляли по ворогові, з одної ладунки порох натрушували на полицку...* (Н. Р., 2, с. 177).

У поетичній мові Юрія Клена слово **ватра** вживається у таких контекстах, які акцентують не лише історичні конотації цього слова, а й додаткові семантичні компоненти – „степове багаття кочівників, завойовників; стихія мандрів”, напр.: *Зеленими горбами бовваніла, Вночі широким степом шелестіла, Молилась до Перуна і Сварога І ще не знала, де твоя дорога. Хозарин кликав до свого порогу, В діаспору жидівського закону, І вабив печеніг в роздерті шатра, Де палахтіла жаром жовта ватра* (Клен, с. 94, цикл „Україна”); *О золото глибоких надр, Що хвилями усе затопить! О золото пекуче ватр, Що захлинулась ним Європа!* (Клен, с. 29-30; „Конкістадори”); „незгасна сила духа” – у поемі „Попіл імперій” для змалювання образу Петра Калнишевського – останнього кошового Запорозької Січі: *„аж до смерті в нім палала негасна ватра клемоту і сил”* (Клен, с. 219); „палке почуття” – у вірші „Бернар де Вентадур” з циклу „Прованс”: *Несуть мені і дощ, і вітер щастя. Мої пісні – зими п'янючий дар. В моїй душі роздмухують пожеж Осінні вихори і бурі часті. || А божий сніг злітає, як причастя, І степ укрит, мов квітку білий чар.*

Навіщо плащ! Горить кохання жар. Гуде у грудях ватра полум'яста..." (Клен, с. 35). В одному з контекстів поезії Юрія Клена спостерігаємо актуалізацію того самого семантичного компонента в лексичному значенні слова *ватра*, який характерний, панівний у його лексичних зв'язках в румунській мові – „домашнє вогнище, дім”: *Лиш на світанку наших днів Наш дух, знемігшися від спраги, Багряним жаром спаленів В руках досвідчених варяга. || Тоді в полях, мов срібний крин, Білили часто наші шатра, І між розлогих полонин Палахкотіли наші ватри* (Клен, с. 103; цикл „Україна”, „Ми”).

Продовження традиції вживання іменника *ватра* у текстах поетичних перекладів спостерігаємо й у творчості Миколи Лукаша. Збірка „Від Боккаччо до Аполлінера” (1990) містить кілька поетичних текстів, у яких М. Лукаш відтворює це слово в його безпосередніх предметно-поняттєвих зв'язках у значенні „вогнище, багаття”, напр.: *Хоч місяць і цербатий, а розсявся Лагідно й світло, високо підбившися; Примарні шатра чезнуть, ватри сінють... А що це угорі за метеор такий? Виблискує він кулею тілесною...* (Лукаш 1990, с. 110; переклад фрагментів з „Фауста” Й.-В. Гете, „Монолог Еріхто”); *Здригнувся Бог то слово вибухло як ватра Біжи держи мене Як жаль мені тих рук Що простягалися побожно на мій гук Яка ж оаза рук мене підхопить завтра Чи ви вже вмісте радить новим речам* (Лукаш 1990, с. 369-370; переклад поезії Г. Апллінера „Перемога”). М. Лукаш відтворює й римовану пару – *ватра – шатра*, в чому можна вбачати продовження традицій поетичної мови неокласиків. Проте в інших контекстах можна віднайти й нові семантичні компоненти у вживанні цього слова – *ватра* позначає не звичайний, а жертвний вогонь: *Він [злочинець, ворог], може, тут десь, між товпою, Іде зухвалою ступою, Його шукає правда-мста, А він з убивства користа. Чи в храмі у жертвону ватру Куріння докида блюзнір, Чи, може, суне до театру, У гомінкий ввіллявшись вир?* (Лукаш 1990, с. 134-135; Й. - Ф. Шіллер, „Івікові журавлі”).

Іменник *ватра / vatra*, що його вважають словом суперечливої етимології як в румунській мові, так і в українській, виявляє глибоку семантичну адаптованість у кожній з мов, хоч початково це слово було пов'язане з термінологією вівчарства. Завдяки міжмовним та міжкультурним контактам у цій галузі воно ввійшло з румунської мови в гуцульський діалект української мови. Згодом у румунській мові *vatra* набуло нових лексичних значень з базовим семантичним компонентом „основа чогось, дім, оселя” та ввійшло до складу багатьох фразеологічних зво-

ротів народної мови. В українській мові *ватра* ввійшло з народнорозмовної діалектної мови насамперед до художнього стилю літературної мови, де воно набуло стилістичних конотацій, пов'язаних з відтворенням місцевого колориту мовлення героїв літературних творів, історичного колориту в зображенні військового побуту, а також поетичних конотацій, що образно передають внутрішній стан людини – почуття кохання, любові до батьківщини, сили духу тощо. Всі ці явища заслуговують на те, щоб бути відображеними в сучасних словниках української мови тлумачного типу та у двомовних українсько-румунських та румунсько-українських перекладних словниках.

Література

1. Головач Н. Твори М. Коцюбинського як джерело до вивчення українсько-молдавських та українсько-румунських лексичних зв'язків // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 274-275: „Слов'янська філологія”. – Чернівці, 2006. – С. 314-318.
2. Лук'янюк К. М. Лексика молдавсько-румунського походження у творах О.Ю.Кобилянської // Творчість Ольги Кобилянської: Тези доповідей респ. наук. конф., присвяченої сторіччю з дня народження письменниці. 28 листопада – 1 грудня 1963 р. – Чернівці, 1963. – С. 54-56.
3. Робчук І. Хронологізація українських запозичень у румунській мові // Матеріали V конгресу МАУ. Мовознавство: Збірник наукових статей. – Чернівці: Рута, 2003. – С. 307-309.
4. Робчук Іван. Студії і статті. – Бухарест: Мустанг, 1999. – 290 с
5. Ткач Л., Головач Н. Лексичні румунізми в сучасній українській літературній мові та в творах Юрія Федьковича // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 274-275: „Слов'янська філологія”. Творчість Юрія Федьковича в контексті української та світової літератури. – Чернівці: Рута, Книги – ХХІ, 2005. – С. 229-251.
6. Ткач Л. Українська літературна мова на Буковині в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Частина 2: Джерела і соціокультурні чинники розвитку. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2007. – 704 с.
7. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Вид-во „Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2000. – 752 с.
8. Ciuculescu, T., *Fluierul la români*, Ed. Paralela 45. – Pitești, 2001. – 259 p.
9. Iorga, N., *Români și slavi, români și unguri*. – București, 1922. – P. 12.
10. Rosetti Al., *Istoria limbii române*. Vol. V. *Limbile vecine: maghiara, ucraineana, polona, slovacă, albaneza, bulgara, sârbo-croata*. Expansiunea lim-

bilor române. – București: Editura științifică, 1966. – P. 101 – 130.

Джерела ілюстративного матеріалу

- ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови. В семи томах. – К.: Наук. думка. – Т. 1: А–Г. – 1982. – 632 с.; Т. 3: Кора–М. – 1989 – 552 с.; ; Т. 4: Н–П. – 2003. – 656 с.
- Клен** – Клен Ю. Вибране / Упоряд., авт. передм. та приміт. Ю. Ковалів. – К.: Дніпро, 1991. – 461 с.
- Лукаш 1990** – Лукаш М. Від Боккаччо до Аполлінера / Микола Лукаш – К.: Дніпро, 1990. – 510 с. – (Майстри поетичного перекладу).
- Н. Р.** – Рибак Н. Переяславська рада: Роман. В 2-х т. – К.: Рад. шк., 1988.
- РУ/УР. Сл.** – Румунсько-український / Українсько-румунський словник / За ред. М. Іліє. – Бухарест – Чернівці: Александру чел Бун. – 878 с.
- РУС Кр.** – Російсько-український словник. Т. I (А-Ж) / Головний редактор А. Кримський. – К., 1924; Т. III (О-П) / Головний редактор С. Єфремов. – К., 1927 – 1928; Т. II (З-Н) / Головний редактор А. Кримський. – К., 1929 – 1933.

- Сл. БГ** – Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці: Рута, 2005. – 688 с.
- Сл. Гр.** – Грінченко Б. Д. Словарь української мови. Т. 1 – 4. – К., 1907 – 1909 (Репринтне видання. – К.: Лексикон, 1996).
- Сл. К.** – Словар чужих слів (12.000 слів чужого походження в українській мові) / Зібрали Др. Зенон Кузеля і Микола Чайковський; зредагував Др. Зенон Кузеля. – Чернівці, 1910. – 368 с.
- Сл. Ог.** – Огієнко І. Український стилістичний словник. – Львів, 1924. – 496 с.
- СУМ** – Словник української мови. В 11-ти томах. – К.: Наук. думка, 1970 – 1980.
- Чайк.** – Чайковський А. Я. Сагайдачний: Іст. роман у 3 кн. / Упоряд., авт. післямови та приміт. В. В. Яременко. – К.: Дніпро, 1989. – 585 с.
- DEX** – Dicționar explicativ al limbii române, Ediția a II-a. – București: Univers enciclopedic, 1998. – 1194 p.
- NODEX** – Noul dicționar explicativ al limbii române, Litera Internațional, Editura Litera Internațional, 2002.

*The task of the article is to discover and to compare the meanings of the discordant etymology word **vatra** („fire”) in Romanian and Ukrainian languages with the help of lexicographical works as well as to demonstrate its reflection in the works of Ukrainian belles-lettres writers. The analysis results will supplement and specify dialect and thesaurus Ukrainian dictionaries and highlight the development of language and cultural mutual relations between Ukraine and Romania.*

Key words: *Ukrainian-Romanian language ties, stylistics of the artistic text, dialecticism, “vatra”.*

*Анализируются лексические значения и стилистическое употребление слова **ватра** „огонь, пламя, костер”, которое по существующим стилистическим нормам украинского литературного языка относится к диалектной лексике, хотя до сих пор остаётся малоизученным с точки зрения лексико-семантических и словообразовательных связей, а также реальное функционирование в разностилевых текстах украинского языка. Анализ семантической структуры слова **ватра** осуществляется в сопоставлении с румынским языком, послужившим источником его заимствования в украинский язык.*

Ключевые слова: *украинско-румынские языковые связи, стилистика художественного текста, диалектизм, „ватра”.*